



0-6 yaş çocuğu olan ebeveynlere ilk yardım eğitimi verilmesinin önemi: Literatür taraması

The importance of first aid training for mothers with children aged 0-6 years: Literature review

Semra Söngüt^{a,*}, Naime Altay^b

^a Hitit Üniversitesi, İskilip Sağlık Meslek Yüksekokulu, İlk ve Acil Yardım Programı, Hitit, Çorum, Türkiye

^b Gazi Üniversitesi, Hemşirelik Fakültesi, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı, Ankara, Türkiye

ÖZ

Amaç: Bu çalışma ile 0-6 yaş çocuğu olan ebeveynlerin ilk yardım bilgi ve uygulama düzeylerinin belirlenmesi ve ebeveynlere ilk yardım eğitimi verilmesini kapsayan araştırmaların incelenmesi amaçlanmaktadır.

Yöntem: Literatür taraması “Çocuk yaralanmaları”, “İlk yardım”, “0-6 yaş çocuk” ve “Ebeveyn eğitimi” anahtar kelimeleri kullanılarak; Google Akademik, Medline, Pubmed ve Science Direct veri tabanları taranmıştır. Araştırmaya dahil edilme kriterleri; 1) 2013–2023 yılları arasında yayımlanmış olması, 2) Gözlemsel (tanımlayıcı, kesitsel vb.) veya deneysel (yarı deneysel, randomize kontrollü vb.) araştırma tasarımına sahip olması, 3) Katılımcı grubunun 0–6 yaş çocuğu olan ebeveynler veya bakım vericileri kapsaması, 4) Sonuç değişkeni olarak ebeveynlerin ilk yardım bilgi, tutum ve/veya uygulama düzeylerini değerlendirmesi ve 5) Uluslararası literatürde standardizasyonun sağlanması ve farklı toplumların verilerinin ortak bir terminoloji ile sentezlenebilmesi amacıyla İngilizce tam metne ulaşılmıştır.

Bulgular: Tarama sonucunda toplam 37 çalışmaya erişim sağlanmış ve araştırma kriterlerine uyan 12 çalışma incelenmiştir. Çalışmaların dokuzunda ebeveynlerin ilk yardım bilgi düzeyleri, dördünde ilk yardım uygulamaları, üçünde ilk yardıma yönelik tutumları ve birinde ilk yardım öz yeterliliği değerlendirilmiştir. Yalnızca iki araştırmanın müdahale öncesi ve sonrası ebeveynlerin bilgi, uygulama ve tutumlarını değerlendirdiği görülmüştür. Bu araştırmaların birinde WeChat programının etkisi incelenmiş, bir çalışmada ise pediatrik yanıklara yönelik poster ile verilen eğitimin ilk yardım bilgi düzeyine etkisi değerlendirilmiştir.

Sonuç: Bu araştırmada incelenen çalışmaların çoğunluğunda ebeveynlerin ilk yardım konusunda bilgi ve uygulama düzeylerinin yeterli olmadığı belirlenmiştir. Ayrıca, ebeveynlere ilk yardım eğitimi verilmesine yönelik tasarlanan müdahale çalışmalarının oldukça sınırlı olduğu görülmüştür. Ebeveynlere farklı öğretim yöntem ve teknikleri kullanılarak ilk yardım eğitimleri verilmesi, ebeveynlerin bilgi ve uygulama düzeylerinin artmasına ve literatüre önemli bir katkı sağlayabilir.

Anahtar Kelimeler: Çocuk; ebeveynler; ilk yardım; sağlık eğitimi; yaralanmalar

ABSTRACT

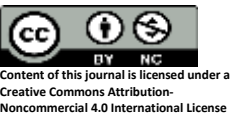
Objective: This study aims to determine the level of first aid knowledge and practice among parents of children aged 0-6 and to review studies covering first aid training for parents.

Method: A literature review was conducted using the keywords “child injuries,” “first aid,” “children aged 0-6,” and “parent education.” The Google Scholar, Medline, PubMed, and Science Direct databases were searched. The inclusion criteria for the study were: 1) It must have been published between 2013 and 2023; 2) It must have an observational (descriptive, cross-sectional, etc.) or experimental (quasi-experimental, randomized controlled, etc.) research design; 3) The participant group must include parents or caregivers of children aged 0-6 years; 4) It must assess the parents' level of first aid knowledge, attitudes, and/or practice as an outcome variable; and 5) A full English text must be available to ensure standardization in the international literature and to synthesize data from different populations using a common terminology.

Findings: A total of 37 studies were accessed as a result of the search, of which 12 met the research criteria and were reviewed. Of these, nine assessed parents' first aid knowledge levels, four assessed first aid practices, three assessed attitudes towards first aid and one assessed first aid self-efficacy. Only two studies assessed parents' knowledge, practices and attitudes before and after the intervention. One of these studies examined the effect of a WeChat programme, while the other evaluated the effect of poster-based education on first aid knowledge levels in relation to paediatric burns.

Conclusion: The majority of the studies reviewed in this research concluded that parents' knowledge and practice levels regarding first aid were insufficient. Furthermore, it was observed that intervention studies designed to provide parents with first aid training were quite limited. Using different teaching methods and techniques to provide first aid training to parents could increase their knowledge and practice levels, and make an important contribution to the literature.

Keywords: Child; parents; first aid; health education; injuries



Bu derleme makalenin özet metni, 1-3 Haziran 2023 tarihinde Erzurum'da düzenlenen 4. Uluslararası Akdeniz Pediatri Hemşireliği ve 3. Uluslararası 8. Ulusal Pediatri Hemşireliği Kongresi'nde sunulmuştur.

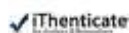
* Corresponding author.

E-mail semrasongut@hitit.edu.tr (S.S., Hitit Üniversitesi, Çorum, Türkiye)

Received: 26.09.2024

Accepted: 27.03.2026

Published: 30.04.2026



It has been checked for plagiarism

Giriş

Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde 0-6 yaş çocuklarda kaza/yaralanmalar önlenabilir sağlık sorunlarının başında gelmekte olup, ölüm ve engelli yaşam sebepleri arasında ilk sıralarda yer almaktadır (Zideman ve ark., 2021; Feng ve ark., 2022). Hastalık Kontrol ve Önleme Merkezi [Centers for Disease Control and Prevention (CDC)] 1 yaş altı ölüm nedenleri arasında kasıtsız yaralanmaların 4. sırada (%6.1), 1-6 yaş aralığında ise ilk sırada (%33.1) yer aldığını rapor etmektedir. Bununla birlikte CDC, 0-6 yaş grubunda yaralanmaların başlıca nedeninin düşmelere bağlı olduğunu belirtmektedir (%43.6). Çocuklarda ölümlerin başlıca nedeninin 1 yaş altında boğulma-asfiksi (%85.8), 1-6 yaş grubunda boğulmalar (%33.1) olduğu bildirilmektedir (CDC, 2020) (Tablo 1). Ülkemizde ise kazaların en sık 1-4 yaş grubu çocuklarda görüldüğü bildirilmektedir (Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü, 2017). Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerine göre, 1-4 yaş grubundaki çocuklarda yaralanma ve zehirlenmelere bağlı ölümler (%14.3) ilk sıralarda yer almaktadır (TÜİK, 2021).

0-6 yaş çocukların; havayollarının daha dar, vücut kütlelerinin daha küçük, ciltlerinin daha ince/hassas olması gibi fiziksel özellikleri ve öğrenmeye, her şeyi bulma-keşfetmeye olan merakları, savunmasız olmaları, tehlikelerin farkında olmamaları, aktif olmaları gibi gelişimsel ve davranışsal özellikleri nedeniyle kaza/yaralanma ile karşılaşma riski artmaktadır (Nour ve ark., 2018; da Cruz ve ark., 2022). Ayrıca araştırmalarda çocuklar arasında kaza/yaralanmaların ana nedenlerinin, ebeveynlerin güvenlik bilgisi ile tutum ve davranışlarındaki eksiklik olduğu gösterilmektedir (Nocera, Gjelsvik, Wing, & Amanullah, 2016; Santagati, Vezzosi, & Angelillo, 2016; Feng ve ark., 2022). Bu nedenle çocuk koltukları, emniyet kemerleri, duman alarmlarının kullanımı gibi çocuk güvenliğini sağlama müdahalelerini kapsayan ulusal/uluslararası eylem planları içerisinde ebeveyn eğitimlerinin öneminden bahsedilmektedir (World Health Organization, 2008; Baldwin, Sleet, Gilchrist, & Degutis, 2012; CDC, 2020).

Çocuklarda ilk yardım uygulaması gerektiren kaza/yaralanmalar ile günlük hayatta pek çok kez karşılaşılabilir (Zideman ve ark., 2021). Sağlık ekibi gelinceye kadar yapılan doğru bir ilk yardım bilgisi ve uygulaması ile pek çok çocuğun hayatı kurtarabilmekte ve/veya gelişebilecek komplikasyonlar önlenmektedir (da Cruz ve ark., 2022). 0-6 yaş çocuklar günün büyük bir bölümünü ebeveynleri ile geçirdiği için kaza/yaralanma durumunda ebeveynler, çocuklarına ilk yardım müdahalesinde bulunabilecek ilk kişilerdir. Bu nedenle ebeveynlere ilk yardım eğitimi verilerek bilgi ve uygulama kazanımlarının sağlanması büyük önem taşımaktadır (Özdemir ve ark., 2016; Şekerci & İnal, 2016; Aydoğdu, Ateş, & Set, 2019; Korgali, 2019; Elmas, Durna & Akın, 2020; Li ve ark., 2020; da Cruz ve ark., 2022; El Awady Bassam, 2022; Ozbey & Ener, 2022).

Ebeveynlere verilen eğitimler ile çocukların evlerinde, parklarda, oyun alanlarında basit tedbirlerle kazalardan korunmasının yanı sıra, olay yerinde bulunan malzemeler kullanılarak hızlı ve doğru ilk yardım müdahalelerinde bulunmaları sağlanabilecektir (WHO, 2008; Baldwin ve ark., 2012; CDC, 2020). Ayrıca ilk yardım eğitimi verilen ebeveynlerin bilgi ve uygulama düzeyleri ve öz yeterliklerinin artması mümkün olabileceği için, çocuklarda meydana gelen kaza/yaralanma sonrası mortalite ve morbidite oranları azalabilecektir (Özdemir ve ark., 2016; Şekerci & İnal, 2016; Aydoğdu ve ark., 2019; Korgali, 2019; Elmas ve ark., 2020; Li ve ark., 2020; da Cruz ve ark., 2022; El Awady Bassam, 2022; Ozbey & Ener, 2022). Ancak literatürde, özellikle 0-6 yaş çocukların ebeveynlerine ilk yardım eğitimi verilmesine yönelik yapılmış çalışma oldukça sınırlıdır. Bu doğrultuda planlanan bu araştırma, 2013–2023 yılları arasında yayımlanan çalışmalarını inceleyerek 0–6 yaş çocuğu olan ebeveynlerin ilk yardım bilgi, tutum ve uygulama düzeylerini değerlendirmeyi ve ebeveynlere yönelik ilk yardım eğitim müdahalelerinin etkisini ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Tablo 1. 0-6 yaş çocuklarda kasıtsız yaralanmalar ve bu yaralanmalara bağlı ölüm oranları

<1 yaş		1-2 yaş		3-4 yaş		5-6 yaş		
Yaralanma	Ölüm	Yaralanma	Ölüm	Yaralanma	Ölüm	Yaralanma	Ölüm	
Düşmeler (%52.8)	Boğulma-Asfiksi (%85.8)	Düşmeler (%45.2)	Suda Boğulma (%40.7)	Düşmeler (%41.7)	Suda Boğulma (%31.0)	Düşmeler (%39.7)	Trafik Kazaları (%44.8)	
Yaralanma (%10.9)	Trafik Kazaları (%6.0)	Yaralanma (%14.4)	Trafik Kazaları (%20.6)	Yaralanma (%17.7)	Trafik Kazaları (%30.8)	Yaralanma/ Yaralanma (%19.5)	Suda Boğulma (%20.3)	
Boğulma-Asfiksi (%5.9)	Suda Boğulma (%2.8)	Yabancı Cisim Asp. (%7.2)	Boğulma-Asfiksi (%12.8)	Yabancı Cisim Asp. (%10.1)	Yangın/ Yanma (%9.9)	Delici/Kesici Yaralan. (%7.0)	Yangın/ Yanma (%6.9)	
Yabancı Cisim Asp. (%5.3)	İlaç Zehirlenme- Ri (%1.3)	Aşırı Zorlama/ Efor (%5.2)	Yaya Kazası (%5.4)	Delici/Kesici Yaral. (%4.4)	Boğulma-Asfiksi (%6.4)	Yabancı Cisim Asp. (%6.1)	Transport Kazaları (%4.8)	
Diğer (%3.9)	Doğal/ (%1.3)	Çevresel	Böcek Isırması (%4.6)	Yangın/ Yanma (%4.0)	Böcek Isırması (%4.4)	Ateşli Silah Yaral. (%5.3)	Böcek Isırması (%4.5)	Boğulma-Asfiksi (%4.5)
Yangın/ Yanma (%3.3)	Yangın/ (%0.7)	Yanma	Delici/Kesici Yaral. (%3.9)	Doğal/Çevresel (%3.4)	Köpek Isırması (%2.9)	Doğal/Çevresel (%4.2)	Bisiklet Kazaları (%4.0)	Ateşli Silah Yaralan. (%3.5)
Delici/ Kesici Yaral. (%2.9)	Düşmeler (%0.6)	Zehirlenme	İlaç Zehirlenme (%2.7)	Aşırı Zorlama/ Efor (%2.8)	Yaya Kazası (%3.5)	Köpek Isırması (%3.9)	Yaya Kazası (%3.0)	
Aşırı Zorlama/ Efor (%2.6)	İlaç Zehirlenme (%0.02)	Dışı	Diğer (%3.5)	Ateşli Silah Yaralan. (%2.3)	Tanımlanmamış (%2.0)	İlaç Dışı Zehirlenme (%1.5)	Motorlu Taşıt Kazası (%3.1)	Doğal/Çevresel (%2.7)
Böcek Isırması (%2.6)	Diğer (%0.02)	Yangın/ Yanma (%3.3)	Transport Kazaları (%1.7)	Transport Kazaları (%1.7)	Diğer (%2.0)	İlaç Zehirlenme. (%1.5)	Transport Kazaları (%2.1)	Yaralanma (%2.1)
Zehirlenme (%2.4)	Diğer (%0.02)	Nedenler	Tanımlanmamış ış (%2.6)	Düşmeler (%1.3)	Zehirlenme (%1.9)	Transport Kazaları (%1.5)	Aşırı Zorlama/ Efor (%1.9)	Düşmeler (%2.1)
Toplam %77.2		Toplam %73.3		Toplam %72.2		Toplam %79.0		

Centers for Disease Control and Prevention (CDC) (2020)

Yöntem

Araştırma Tipi

Bu araştırma, 2013–2023 yılları arasında yayımlanan araştırmaları kapsayan, 0–6 yaş çocukların ebeveynlerine yönelik ilk yardım eğitiminin önemini ve etkilerini değerlendirmek amacıyla hazırlanan tanımlayıcı nitelikte bir literatür taramasıdır.

Dahil Edilme ve Dışlanma Kriterleri

Araştırmaya dahil edilme kriterleri;

- 2013–2023 yılları arasında yayımlanmış olması,
- Gözlemsel (tanımlayıcı, kesitsel vb.) veya deneysel (yarı deneysel, randomize kontrollü vb.) araştırma tasarımına sahip olması,
- Katılımcı grubunun 0–6 yaş çocuğu olan ebeveynler veya bakım vericileri kapsamaması,
- Sonuç değişkeni olarak ebeveynlerin ilk yardım bilgi, tutum ve/veya uygulama düzeylerini değerlendirmesi ve
- Uluslararası literatürde standardizasyonun sağlanması ve farklı toplumların verilerinin ortak bir terminoloji ile sentezlenebilmesi amacıyla İngilizce tam metne ulaşılmamasıdır.

Araştırmadan dışlanma kriterleri;

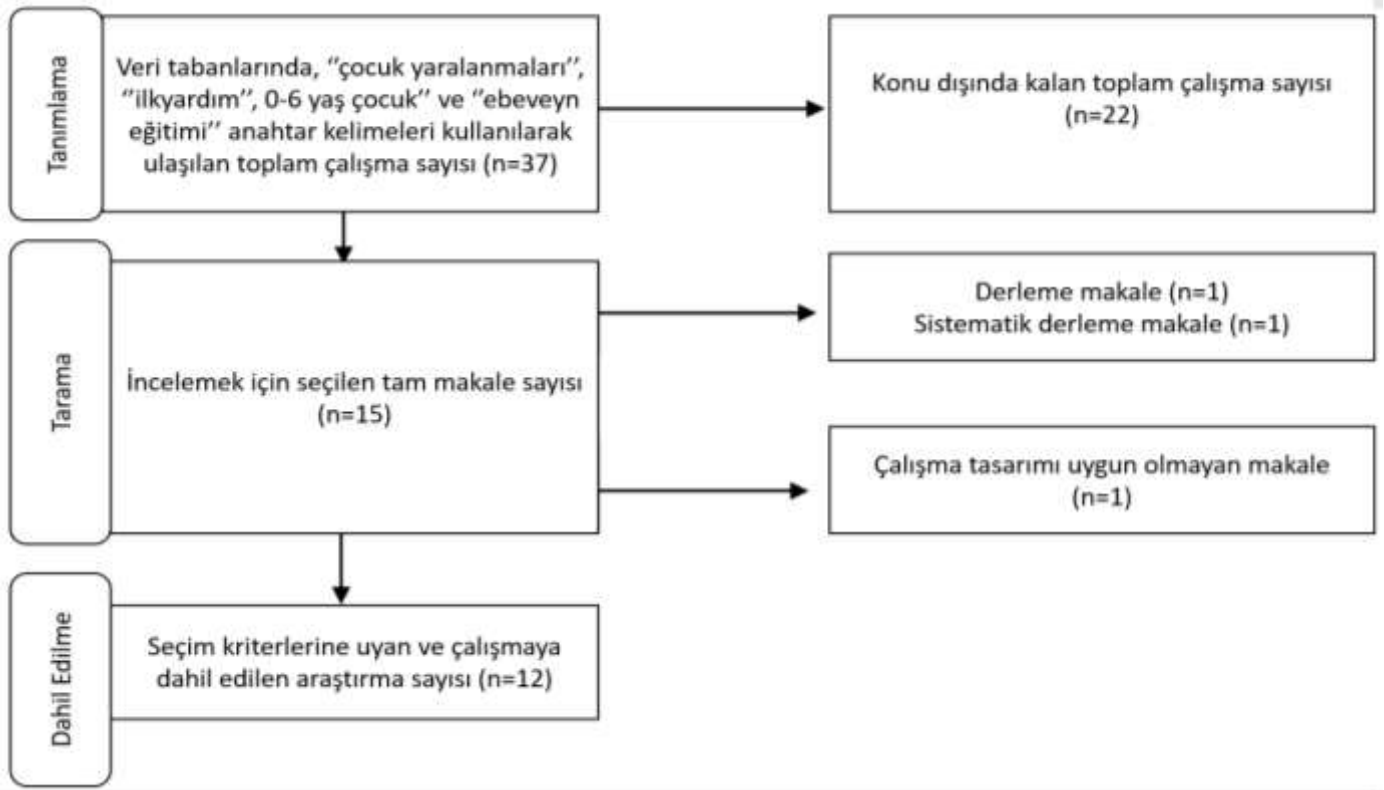
- Derleme, olgu sunumu, editöre mektup veya tez çalışması olması,
- Katılımcı grubunun ebeveyn/bakım verici dışındaki bireylerden oluşması,
- Örneklem grubunda 0–6 yaş çocukların yer almaması,
- İlk yardım bilgi, tutum veya uygulama çıktısını değerlendirmemesi,
- İngilizce tam metnine erişilememesi.

Tarama Stratejisi

Literatür taraması 2013–2023 yılları arasında yayımlanan çalışmaların belirlenmesi amacıyla Ağustos–Eylül 2023 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Tarama süreci PubMed, MEDLINE ve ScienceDirect veri tabanlarında yürütülmüş ve ilgili çalışmalar incelenmiştir. Google Akademik ek tarama amacıyla kullanılmıştır. Tarama sırasında Boolean operatörleri (AND, OR) kullanılarak anahtar kelimeler şu şekilde birleştirilmiştir: ("child" OR "preschool child" OR "0-6 years") AND ("child injury" OR "childhood injury" OR "unintentional injury") AND ("parent education" OR "parent training" OR "caregiver education") AND ("first aid"). PubMed veri tabanında ilgili MeSH terimleri “Child”, “Preschool Child”, “Wounds and Injuries”, “Parents”, “Caregivers”, “First Aid” dikkate alınmıştır. Tarama başlık ve özet alanlarında gerçekleştirilmiştir. Tarama sürecinde yayın yılı (2013–2023) ve dil (İngilizce) filtreleri uygulanmıştır. Sadece tam metnine erişilebilen araştırma makaleleri değerlendirmeye alınmıştır.

Çalışmaların Seçimi

Anahtar kelimeler kullanılarak yapılan ilk taramada toplam 37 araştırmaya ulaşılmıştır. Veri tabanlarından elde edilen kayıtlar bir araya getirilmiş ve yinelenen (duplicate) çalışmalar kontrol edilerek çıkarılmıştır. Ardından başlık ve özetleri incelenen çalışmalar, dahil edilme ve dışlanma kriterleri doğrultusunda değerlendirilmiştir. Bu değerlendirme sonucunda 25 çalışma; ebeveynleri kapsamaması, tam metnine ulaşılamaması ve araştırma makalesi olmaması nedenleriyle çalışma kapsamı dışında bırakılmıştır (Şekil 1).



Şekil 1. Literatür taraması akış aşaması

Verilerin Analizi

Çalışmaya dahil edilen araştırmalardan elde edilen veriler bütünlendirici derleme metodolojisi doğrultusunda analiz edilmiştir. Bu kapsamda öncelikle çalışmalar, önceden belirlenen veri çıkarım başlıkları çerçevesinde incelenmiştir. Her bir çalışma; yazar ve yayın yılı, ülke, örneklem özellikleri, araştırma tasarımı ve temel bulgular açısından değerlendirilmiştir. Elde edilen veriler betimleyici sentez yaklaşımı ile analiz edilmiş, çalışmalar arasındaki benzerlik ve farklılıklar raporlanmıştır. Çalışmaların temel özellikleri ve bulguları Tablo 2’de sunulmuştur.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırmanın bazı sınırlılıkları bulunmaktadır. Çalışmada yalnızca dört veri tabanının taranmış olması literatürün tamamına ulaşılmasını sınırlamış olabilir. Yalnızca İngilizce ve tam metnine erişilebilen çalışmaların dahil edilmesi dil ve erişim yanlılığı riskini artırmaktadır. Ayrıca gri literatürün (tezler, kongre bildirimleri, raporlar vb.) kapsam dışında bırakılmış olması mevcut kanıtların bütüncül biçimde değerlendirilmesini sınırlandırabilir. Bunun yanı sıra, çalışmaların başlık, özet ve tam metin uygunluk değerlendirme sürecinin tek araştırmacı tarafından yürütülmüş olması araştırmanın metodolojik sınırlılıkları arasında yer almaktadır.

Bulgular

Araştırma kapsamında incelenen çalışmaların onunun tanımlayıcı çalışmalar (Wei ve ark., 2013; Bánfai, Deutsch, Pék, Radnai & Betlehem 2015; Al-Johani, Sabor & Aldubai, 2018; Míguez-Navarro ve ark., 2018; Dirimeşe, Taşdemir, Çelik, Gümüş & Akalın., 2020; Elmas ve ark., 2020; Al-Bshri & Jahan, 2021; Gyedu, Stewart, Otopiri, Donkor & Mock, 2021; El Awady Bassam, 2022; Zedain, Madian & Radwan, 2022), birinin randomize kontrollü deneysel çalışma (Feng ve ark., 2022) ve birinin yarı deneysel çalışma (Cetinkaya & Odabasi, 2021) olduğu görülmüştür.

Araştırma kapsamında değerlendirilen çalışmalar; Suudi Arabistan (3), Çin (1), Mısır (1), Türkiye (3), Gana (1), İspanya (1), Macaristan (1), Tayvan (1)' da yapılmıştır. Araştırmaların örnekleme dahil edilen katılımcıların; ebeveynler (6), anneler (5) ve bakım vericiler (1) olarak yer aldığı görülmüştür. Çalışmalarda örneklem büyüklüğü 100-1150 arasında değişmektedir.

Araştırmaya dahil edilen çalışmalarda katılımcıların yaş gruplarına bakıldığında, biri 0-3 yaş (Feng ve ark., 2022), dördü 0-4 yaş (Wei ve ark., 2013; Al-Bshri & Jahan, 2021; Gyedu ve ark., 2021; Zedain ve ark., 2022), biri 0-6 yaş (Elmas ve ark., 2020), biri 0-12 yaş (Cetinkaya & Odabasi, 2021) ve biri 3-7 yaş (Bánfai ve ark., 2015) çocuğu olan anne, ebeveyn veya bakım vericileri ile yapıldığı belirlenmiştir. Ayrıca incelenen araştırmalarda katılımcıların, çocuğunun en az bir kere ev kazasına maruz kalmış olması (Zedain ve ark., 2022), kırsal bölgede yaşıyor olması (Dirimeşe ve ark., 2020; Gyedu ve ark., 2021), okuma-yazma biliyor olması (Míguez-Navarro ve ark., 2018; Elmas ve ark., 2020), ebeveynin 20-59 yaş aralığında olması (Al-Johani ve ark., 2018) ve 18 yaştan büyük olması gibi (Elmas ve ark., 2020) kriterler aranmıştır.

Araştırma kapsamında incelenen çalışmalarda yer alan katılımcıların dokuzunda ilk yardım bilgi düzeyleri (Wei ve ark., 2013; Bánfai ve ark., 2015; Al-Johani ve ark., 2018; Míguez-Navarro ve ark., 2018; Dirimeşe ve ark., 2020; Elmas ve ark., 2020; Cetinkaya & Odabasi, 2021; El Awady Bassam, 2022; Zedain ve ark., 2022), dördünde ilk yardım uygulamaları (Al-Johani ve ark., 2018; Al-Bshri & Jahan, 2021; Gyedu ve ark., 2021; Zedain ve ark., 2022), üçünde ilk yardıma yönelik tutumları (Míguez-Navarro ve ark., 2018; Elmas ve ark., 2020; El Awady Bassam, 2022) ve birinde ilk yardım özyeterliliği (Wei ve ark., 2013) değerlendirilmiştir. Bununla birlikte, araştırmaya dahil edilen çalışmaların birinde WeChat programı üzerinden verilen eğitimin kasıtsız yaralanmalara ve ilk yardım bilgi ve uygulamaları üzerine etkisi incelenmiş (Feng ve ark., 2022), bir çalışmada pediatrik yanıklara yönelik verilen eğitimin ilk yardım bilgi düzeyine etkisi (Cetinkaya & Odabasi, 2021) değerlendirilmiştir.

Araştırma için ele alınan çalışmalarda katılımcıların bilgi, uygulama ve tutumlarını belirlemek için kullanılan veri toplama araçlarının sekizinin ilk yardım bilgi düzeyine yönelik olduğu görülmüştür (Wei ve ark., 2013; Bánfai ve ark., 2015; Al-Johani ve ark., 2018; Míguez-Navarro ve ark., 2018; Dirimeşe ve ark., 2020; Cetinkaya & Odabasi, 2021; El Awady Bassam, 2022; Zedain ve ark., 2022). İlk yardım bilgi düzeyini belirlemeyi hedefleyen bu sekiz araştırmanın yedisinde kullanılan veri toplama araçlarının araştırmacılar tarafından hazırlandığı, birinde ise “İlk Yardım Bilgi Formu” nun geliştirildiği (Wei ve ark., 2013) belirlenmiştir. Dahil edilen araştırmaların üçünün ise ilk yardıma yönelik tutuma (Míguez-Navarro ve ark., 2018; Elmas ve ark., 2020; El Awady Bassam, 2022), dördünün ilk yardım uygulamalarına (Al-Johani ve ark., 2018; Al-Bshri & Jahan, 2021; Gyedu ve ark., 2021; Zedain ve ark., 2022), ikisinin ev güvenliğine yönelik bilgi düzeyine (Elmas ve ark., 2020; Zedain ve ark., 2022), birinin kardiyopulmoner resüsitasyona yönelik bilgi düzeyine (Míguez-Navarro ve ark., 2018) ve birinin “İlk Yardım için Özyeterlilik” ölçeğinin geliştirilmesine yönelik (Wei ve ark., 2013) olduğu belirlenmiştir. Araştırmalardan birinde ise kullanılan veri toplama aracı belirtilmemiştir (Feng ve ark., 2022). Araştırmaya dahil edilen çok az çalışmanın (n=2) müdahale öncesi ve sonrası katılımcıların bilgi, uygulama ve tutumlarını değerlendirdiği görülmüştür (Cetinkaya & Odabasi, 2021; Feng ve ark., 2022).

Araştırmaya dahil edilen tanımlayıcı çalışmaların bulgularında, katılımcıların çoğunluğunun (n=8) ilk yardım bilgi ve uygulamalarının yetersiz olduğu belirtilmiştir (Bánfai ve ark., 2015; Al-Johani ve ark., 2018; Míguez-Navarro ve ark., 2018; Dirimeşe ve ark., 2020; Elmas ve ark., 2020; Al-Bshri & Jahan, 2021; El Awady Bassam, 2022; Zedain ve ark., 2022). Müdahale çalışmalarında ise (n=2), WeChat programı (Feng ve ark., 2022) ve poster (Cetinkaya & Odabasi, 2021) ile verilen eğitimler sonrasında katılımcıların ilk yardım bilgi puanlarının arttığı, inanç ve tutumlarının olumlu etkilendiği (n=1) ve kasıtsız çocuk yaralanmalarını azalttığı (n=1) gösterilmiştir (Cetinkaya & Odabasi, 2021; Feng ve ark., 2022) (Tablo 2).

Tablo 2. Araştırmaya dahil edilen çalışmaların özellikleri

Yazar, Yıl, Ülke	N	Örneklem Özellikleri	Çalışmanın Yöntemi	Bulgular ve Sonuç
El Awady Bassam (2022), Arabistan	1000	-Anneler	-Tanımlayıcı-kesitsel çalışma; veriler çevrimiçi ortamda 'İlk Yardım Bilgi' ve 'İlk Yardım Tutum' ölçekleri kullanılarak toplanmıştır.	-Annelerin yarısından fazlasının yetersiz bilgi düzeyine sahip olduğu, çoğunluğunun ise ilk yardım ile ilgili olumlu tutuma sahip olduğu belirtilmiştir.
Feng ve ark. (2022), Çin	365	-0-3 yaş çocuğu olan ebeveynler (GG: 182, KG: 183)	-RKÇ; Girişim grubuna 3 ay boyunca WeChat üzerinden metin mesajı ve etkileşimli eğitim içerikleri gönderilmiştir.	-WeChat tabanlı sağlık eğitimi ebeveynlerin bilgi, inanç ve ilk yardım becerilerini artırmıştır. -Müdahale grubunda kasıtsız çocuk yaralanma oranları azalmış ve çevrimiçi sosyal topluluklar sağlık eğitiminin sürdürülebilirliğini desteklemiştir.
Zedain ve ark. (2022), Mısır	1150	-5 yaş altı çocuğu olan ve ev kazası öyküsü bulunan anneler	- Tanımlayıcı çalışma; veriler 'Yapılandırılmış Görüşme' ve 'Ev Güvenliği Değerlendirme' formları kullanılarak yüz yüze toplanmıştır.	-Annelerin boğulma ve yabancı cisim aspirasyonuna yönelik ilk yardım uygulamaları yetersiz ancak ilk yardım önlemlerine ilişkin bilgi düzeyi yeterli olarak değerlendirilmiştir.
Al-Bshri & Jahan (2021), Arabistan	250	-5 yaş altı çocuğu olan anneler	-Tanımlayıcı kesitsel çalışma; veriler geçerli ve güvenilir bir araçtan uyarlanan yarı yapılandırılmış anket ile toplanmıştır.	-Ev kazalarının çocuklar arasında yaygın olduğu ancak annelerin ilk yardım bilgi ve uygulamalarının yetersiz olduğu bildirilmiştir.
Cetinkaya ve Odabasi (2021), Türkiye	102	Acil servise yanık dışı nedenlerle başvuran, 0-12 yaş arası çocuk sahibi ebeveynler	-Yarı deneysel çalışma; ebeveynlere 10-15 dakikalık poster eğitimi verilmiş, veriler tek grup ön test-son test düzeninde anket formuyla toplanmıştır.	-Müdahale sonrası ebeveynlerin ilk yardım bilgi puanları müdahale öncesine göre anlamlı düzeyde artmıştır. -Basit ilk yardım eğitimi, yanıklara yönelik ebeveynlerin bilgi ve tutumlarını artırmıştır.
Gyedu ve ark. (2021), Gana	738	-Kırsal bölgede yaşayan ve 5 yaş altı çocuğu olan bakım vericiler	-Küme RKÇ; kırsal bölgelerde tabakalı örneklem ile belirlenen hanelerde, uyarlanmış form kullanılarak yüz yüze veri toplanmıştır.	-Bakım vericilerin çocuklarda yaygın ev yaralanmaları için önerilen bazı ilk yardım uygulamalarını kullandıkları, bununla birlikte, potansiyel olarak zararlı birçok uygulamayı da kullandıkları gösterilmiştir.
Dirimeşe ve ark. (2020), Türkiye	681	-Kırsal bölgede yaşayan anneler	-Tanımlayıcı çalışma; veriler araştırmacılar tarafından hazırlanan 'İlk Yardım Bilgi Düzeyi Ölçme Formu' ile yüz yüze toplanmıştır.	-Kırsal alanda yaşayan annelerin özellikle ciddi yaralanmalardaki bilgi düzeylerinin yetersiz olduğu belirtilmiştir.
Elmas ve ark. (2020), Türkiye	100	-0-6 yaş grubu çocuğu olan, 18 yaş ve üzeri, Türkçe anlayıp konuşabilen anneler	-Tanımlayıcı-kesitsel çalışma; veriler 'Ev Kazalarına Yönelik Güvenlik Önlemleri Ölçeği' ve 'İlk Yardım Uygulamaları ve Tutumu Değerlendirme Formu' ile yüz yüze toplanmıştır.	-Annelerin güvenlik önlemleri ile ilk yardım uygulamalarının yetersiz olduğu ve ilk yardım tutumlarının eğitim, çalışma durumu ve yaş değişkenine göre farklılık gösterdiği belirtilmiştir.
Al-Johani ve ark. (2018), Arabistan	390	20-59 yaş arası ebeveynler	-Kesitsel çalışma; veriler araştırmacılar tarafından hazırlanan ilk yardım bilgi formu ile toplanmıştır.	- Ebeveynlerin kazalar, yaralanmalar ve kırıklara yönelik ilk yardım bilgi düzeyleri yetersiz bulunmuştur. -Ebeveynlerin büyük çoğunluğu birinci basamak sağlık merkezlerinde düzenlenen ilk yardım eğitimlerine katılmaya isteklidir..

Míguez-Navarro ve ark. (2018), İspanya	ark. 405	-Okuma-yazma bilen ebeveynler	- Tanımlayıcı çalışma; veriler araştırmacılar tarafından hazırlanan ilk yardım ve KPR bilgi/tutum formları ile yüz yüze toplanmıştır.	-Genel nüfus arasında ilk yardım bilgisinin eksik olduğu, daha önce bu alanda eğitim almış ebeveynlerin, üniversite düzeyinde eğitim almış olanların, sağlık hizmeti verenlerin ve eğitim profesyoneli olanların anlamlı olarak daha yüksek puan aldığı gösterilmiştir.
Bánfai ve ark. (2015), Macaristan	ark. 234	-3-7 yaş arasında çocuğu ebeveynler	-Tanımlayıcı çalışma; veriler araştırmacılar tarafından hazırlanan anket formu kullanılarak yüz yüze toplanmıştır.	-Ebeveynlerin ilk yardım bilgi düzeyinin beklenenden düşük olduğu belirtilmiştir.
Wei ve ark. (2013), Tayvan	ark. 445	-0-4 yaş arası çocuğu olan ebeveynler	-Tanımlayıcı-kesitsel çalışma; 'İlkyardım Bilgi Formu' ile 'İlkyardım Özyeterlilik Ölçeği' ile veriler yüz yüze toplanmış ve 'İlkyardım Özyeterlilik Ölçeği'nin geçerlik-güvenirlik çalışması yapılmıştır..	-Ebeveynlerin ilk yardım bilgilerini öncelikle medyadan ve bazen de sağlık ve tıp personelinin aldığı, sağlık personeli tarafından verilen ilk yardım bilgilerinin ebeveynlerin ilk yardım öz-yeterliliğini olumlu yönde etkilediği gösterilmiştir.

GG: Girişim Grubu; KG: Kontrol Grubu; RKÇ: Randomize Kontrollü Çalışma; KPR: Kardiyopulmoner Resüsitasyon

Tartışma

0–6 yaş çocukların doğuştan gelen dünyayı keşfetme arzusu onları yaralanmalara karşı savunmasız hale getirmektedir. Bu nedenle kaza/yaralanma durumlarında ebeveynler tarafından uygulanacak doğru ilk yardım müdahaleleri, gelişebilecek komplikasyonların önlenmesi açısından kritik öneme sahiptir (Al Rumhi, Al Awisi, Al Buwaiqi & Al Rabaani, 2020). Bu doğrultuda, 2013–2023 yılları arasında yayımlanan ve ebeveynlerin ilk yardım bilgi düzeyi ile uygulamalarını inceleyen 12 çalışma değerlendirilmiştir.

Araştırmaya dahil edilen çalışmaların büyük çoğunluğu doğrudan 0–6 yaş grubuna odaklanmakla birlikte, Cetinkaya ve Odabasi (2021) tarafından yürütülen 0–12 yaş ve Bánfai ve ark. (2015) tarafından yürütülen 3–7 yaş aralığını kapsayan araştırmalarda örneklem yaş aralığının daha geniş olduğu görülmüştür. Bununla birlikte, söz konusu çalışmalar erken çocukluk dönemini de kapsamı nedeniyle araştırma kapsamına alınmıştır. Bu durum, literatürde yaş aralıklarının heterojenliğini göstermesi açısından da dikkat çekicidir.

Temel ilk yardım bilgisi, acil bir durum karşısında ebeveynlerin çocuklarına doğru bir uygulamada bulunarak çocuklarının sakatlık/ölüm gibi gelişebilecek olumsuz durumlardan korunmasına katkı sağlamaktadır. Çocuklarını güvende tutabilmek için her ebeveynin ilk yardımı bilmesi gerekmektedir. Ancak yapılan araştırmalarda ebeveynlerin ilk yardım bilgi ve uygulamalarının yetersiz olduğu görülmektedir (Bánfai ve ark., 2015; Al-Johani ve ark., 2018; Míguez-Navarro et., 2018; Dirimeşe ve ark., 2020; Elmas ve ark., 2020; Al-Bshri & Jahan, 2021; El Awady Bassam, 2022). Oysaki çocukların fiziksel ve zihinsel olarak henüz yeterli olgunluğa erişmemiş olmaları ve oyunlara-sosyal faaliyetlere katılımlarından dolayı kazalara ve yaralanmalara karşı daha savunmasız olmalarından dolayı yaralanma olasılıkları daha yüksektir. Zedain ve ark. (2022) annelerin ilk yardım önlemleri konusunda yeterli bilgiye sahip olduğunu belirtmesine rağmen anneler tarafından bildirilen ilk yardım uygulamalarının özellikle boğulma, yabancı cisim aspirasyonu konusunda tatmin edici olmadığını göstermektedir. Benzer şekilde Al-Bshri & Jahan (2021), ev kazalarının çocuklar arasında yaygın olduğunu fakat annelerin ilk yardım bilgi ve uygulamalarının yetersiz olduğunu bildirmektedir. Gyedu ve arkadaşları (2021) ise bakım vericilerin çocuklarda yaygın ev yaralanmaları için önerilen bazı ilk yardım uygulamalarında bulduklarını, bununla birlikte potansiyel olarak zararlı birçok uygulamayı da kullandıklarını göstermektedir. Araştırmalarda kaza/yaralanmalara en çok maruz kalan grubu oluşturan 0-6 yaş çocuklara doğru bir ilk yardım müdahalesinde bulunacak ilk kişiler arasında yer alan ebeveynlerin ilk yardım bilgi ve uygulamalarının yetersiz olduğunun belirlenmesi, ebeveynlere ilk yardım eğitimi verilmesinin ne derece önemli olduğunu göstermektedir.

Ebeveynler çocuklarına güvenli bir ortam sağlamada ve herhangi bir kaza/yaralanma durumunda ilk yardımın uygulanmasında önemli bir rol oynamaktadır. Bu nedenle verilecek eğitimler ile ebeveynlerin ilk yardım bilgi ve uygulama düzeylerinin artırılması mümkün olabilmektedir (Wei ve ark., 2013; Cetinkaya & Odabasi, 2021; Feng ve ark., 2022). Al-Johani ve arkadaşları (2018) ebeveynlerin ilk yardım bilgi ve uygulamalarını inceledikleri çalışmalarında, ebeveynlerin yetersiz bilgi ve uygulamalarının olduğunu ancak ebeveynlerin çoğunluğunun birinci basamak sağlık merkezlerinde bulunan ilk yardım eğitim kurslarına katılmaya istekli olduğunu belirtmektedir. Míguez-Navarro ev arkadaşları (2018) araştırmalarında genel nüfus arasında ilk yardım bilgisinin eksik olduğunu, fakat daha önce ilk yardım eğitimi almış ebeveynlerin, üniversite düzeyinde eğitim almış olanların, sağlık hizmeti verenlerin ve eğitim profesyoneli olanların anlamlı olarak daha yüksek puan aldığını göstermektedir. Cetinkaya ve Odabasi (2021) eğitimin pediatrik yanıklarda ilk yardım bilgi düzeylerine etkisini inceledikleri araştırmalarında, ebeveynlerin ilk yardım bilgisine ilişkin doğru cevaplarının toplam puanının eğitim sonrasında yükseldiğini ve basit ilk yardım eğitiminin yanıklarda ebeveynlerin bilgi ve tutumlarını artırdığını bildirmektedir. Belirtilen araştırmalarda ilk yardıma yönelik verilen eğitimlerin yararlı sonuçları olduğu gösterilmektedir. Bu sonuçlar bize toplumda her bir bireye ulaşılması, özellikle çocuk sağlığı için birincil bakım verici olan ebeveynlere verilecek ilk yardım eğitimleri ile çocuklarda kaza/yaralanmalara bağlı morbidite ve mortalite oranlarının azalabileceğini göstermektedir. Bunun için her bir bireye ebeveyn olmadan önce ve/veya ebeveyn olduktan sonra gebe ve anne okullarında, birinci basamak sağlık hizmetlerinde ilk yardım eğitimleri yaygınlaştırılmalıdır. Bu konuda için hemşirelerin

önemli sorumlulukları bulunmaktadır. Hemşireler tarafından verilecek eğitimler ile ebeveynlerin ilk yardım bilgisinin artmasına katkı sağlanacağı gibi aynı zamanda ilk yardım tutumlarını da olumlu yönde etkileyerek herhangi bir kaza/yaralanma durumunda çocuklarına ilk bakımı sağlamada kendilerine güvenmeleri mümkün olabilecektir.

Ebeveynlerin ilk yardım bilgilerini öncelikle medyadan ve bazen de sağlık ve tıp personelinden aldığı, sağlık personeli tarafından verilen ilk yardım bilgilerinin ebeveynlerin ilk yardım öz-yeterliliğini olumlu yönde etkilediği bildirilmektedir (Wei ve ark., 2013). Sağlık personelleri arasında önemli rolleri bulunan hemşirelerin, ilk yardıma yönelik ebeveynleri bilgilendirmede büyük bir sorumluluğu bulunmaktadır. Ancak hem ebeveynlerin hem de hemşirelerin yoğun çalışma koşulları ilk yardım eğitimlerinin sürdürülebilirliğini olumsuz etkileyebilmektedir. Bu nedenle günümüzde akıllı telefonlar aracılığıyla çevrimiçi sosyal medya müdahalelerinin uygulanabilirliği önemli fırsatlar sunmaktadır. Ebeveyn temelli eğitimler için akıllı telefon uygulamalarının büyük bir potansiyele sahip olduğu belirtilmektedir (He ve ark., 2017; Zhang, Wen, Liang, & Lei, 2017). Feng ve arkadaşları (2022) araştırmalarında 0-3 yaş arası çocuklar arasında kasıtsız yaralanmaları önlemede WeChat grubu tabanlı ebeveyn sağlığı eğitiminin etkinliğini randomize kontrollü bir çalışma ile değerlendirmiştir. Literatür bilgisini destekleyen Feng ve arkadaşları (2022), WeChat grubu tabanlı ebeveyn sağlığı eğitiminin, ebeveynlerin becerilerini, inançlarını ve davranışlarını iyileştirerek kasıtsız çocuk yaralanmalarının oluşumunu azalttığını, çevrimiçi sosyal toplulukların sağlık eğitimini teşvik ettiğini ve çocuklar arasında kasıtsız yaralanmaları azaltacağını göstermiştir (Feng ve ark., 2022). Hemşireler tarafından hazırlanan ilk yardım müdahale senaryolarının ve videoların çevrimiçi yöntemler ile ebeveynlere gösterimi etkili sonuçlar alınmasına ve bilgi/uygulamaların kalıcı olmasına katkı sağlayabileceği düşünülmektedir. Bu doğrultuda hemşirelerin, teknolojinin gelişmesi ile inovasyon uygulamalarının hız kazandığı günümüzde simülasyon ve sanal gerçeklik gözlükleri ile ebeveynlere ilk yardım eğitimleri planlaması önemli katkı sağlayabilir.

Ebeveynlere ilk yardım eğitimi verilmesinin önemine odaklanan bu araştırmada; 0-6 yaş çocuklar ile en fazla zaman geçiren bireylerin ebeveynler olmasına rağmen ebeveynlere yönelik ilk yardım eğitim programlarının oldukça sınırlı olması düşündürücüdür. Bu yaş çocuklarda önemli morbidite ve mortalite sebepleri arasında yer alan kaza/yaralanmalarda doğru ve hızlı ilk yardım müdahaleleri için ebeveynlerin ilk yardım bilgi ve uygulama düzeylerinin artırılması oldukça önemlidir. Bu doğrultuda sağlık profesyonelleri arasında büyük rol ve sorumlulukları bulunan hemşirelerin ilk yardım eğitim programlarında aktif görev almasının ve her bir ebeveyne ulaşarak ilk yardım eğitimi vermesinin oldukça önemli olduğu düşünülmektedir.

Sonuç

Bu araştırma, 0-6 yaş çocukların ebeveynlerine yönelik ilk yardım eğitimlerinin bilgi, tutum ve uygulama becerileri üzerinde olumlu etkiler sağladığını ortaya koymuştur. Bununla birlikte mevcut literatür, ebeveynlerin ilk yardım bilgi ve uygulama düzeylerinin genel olarak yetersiz olduğunu ve yapılandırılmış eğitim programlarının sınırlı sayıda olduğunu göstermiştir. Bu doğrultuda, ebeveynlerin doğru ilk yardım uygulamalarına sahip olmalarının önemi göz önünde bulundurulduğunda;

- Birinci basamak sağlık hizmetlerinde ilk yardımla ilgili sağlık eğitim programlarının düzenli olarak verilmesi,
- Özellikle pediatri hemşirelerinin kaza/yaralanmalara bağlı morbidite ve mortalitenin azaltılması ve farkındalığın artırılması için düzenli aralıklar ile hedef popülasyona ilk yardıma yönelik eğitimler vermesi,
- İlk yardım uygulamaları ve ev kazalarının önlenmesi ile ilgili eğitim programlarının üniversitelerin eğitim müfredatına dahil edilmesi ve

- Dijital platformlar ve sosyal medya araçlarının ilk yardım eğitiminde destekleyici bir yöntem olarak kullanılması önerilmektedir.

Etik Kurul Onayı: Makalenin derleme makalesi olması nedeni ile etik onam alınmamıştır.

Bilgilendirilmiş Onam: Makalenin derleme makalesi olması nedeni ile herhangi bir kişiden bilgilendirilmiş onam alınmamıştır.

CRedit Yazar Katkı Beyanı: S.S Conceptualization, Methodology, Data Curation, Formal Analysis, Investigation, Writing – Original Draft, Writing – Review & Editing, Supervision N.A Conceptualization, Methodology, Data Curation, Formal Analysis, Investigation, Writing – Original Draft, Writing – Review & Editing, Supervision.

Çıkar Çatışması: Yazarlar, makalenin yazımı ve yayımı sürecinde herhangi bir çıkar çatışması olmadığını beyan etmektedir.

Finansman: Bulunmamaktadır.

Kaynaklar

- Al-Bshri, S.A., & Jahan, S. (2021). Prevalence of home related injuries among children under 5 years old and practice of mothers toward first aid in Buraidah. Qassim. *Journal of Family Medicine and Primary Care*, 10, 1234-40. https://doi.org/10.4103/jfmpc.jfmpc_2265_20
- Al-Johani, A.A.S., Sabor, S., & Aldubai, S.A.R. (2018). Knowledge and practice of first aid among parents attending primary health care centers in Madinah City, Saudi Arabia, a cross sectional study. *Journal of Family Medicine and Primary Care*, 7, 380-8. https://doi.org/10.4103/jfmpc.jfmpc_64_18
- Al Rumhi, A., Al Awisi, H., Al Buwaiqi, M., & Al Rabaani, S. (2020). Home accidents among children: A retrospective study at a tertiary care center in Oman. *Oman Medical Journal*, 35(1), e85. <https://doi.org/10.5001/omj.2020.03>
- Aydoğdu, Z.A., Ateş, E., & Set, T. (2019). Assessment of mothers' measures against home accidents for 0–6-year-old children. *Turkish Archives of Pediatrics*, 54(3), 149–56. <https://doi.org/10.14744/TurkPediatriArs.2019.64614>
- Baldwin, G., Sleet, D.A., Gilchrist, J., & Degutis, L.C. (2012). Fulfilling a promise: The national action plan for child injury prevention. *Injury Prevention*, 18, 207. <https://doi.org/10.1136/injuryprev-2012-040402>
- Bánfai, B., Deutsch, K., Pék, E., Radnai, B., & Betlehem, J. (2015). Accident prevention and first aid knowledge among preschool children's parents. *Kontakt*, 17(1), e42-e47. <https://doi.org/10.1016/j.kontakt.2015.01.001>
- Centers for Disease Control and Prevention (CDC) (2020). *Injury and Violence Prevention*. <https://wisqars.cdc.gov/nonfatal-leading>
- Cetinkaya, F., & Odabasi, G. (2021). The effect of the training on parents' knowledge level regarding first aid in pediatric burns. *International Journal of Caring Sciences*, 14(3), 1732-39. https://www.internationaljournalofcaringsciences.org/docs/21_cetinkaya_original_14_3.pdf
- da Cruz, K.B., Godas, A.G.L., Galvão, R.G., David, T.C., Luches, B.M., & Martins, T.C.R. (2022). Aptitude, knowledge and attitude of early childhood education professionals about first aid. *Revista de Enfermagem da UFSM*, 12(e7), 1-20. <https://doi.org/10.5902/2179769266542>
- Dirimeşe, E., Taşdemir, N., Çelik, S., Gümüş, M., & Akalın, T.C. (2020). Examining first-aid knowledge level of mothers living in rural areas and factors that affect this. *Gazi Medical Journal*, 31, 153-58.
- El Awady Bassam, S. (2022). Evaluate maternal knowledge and attitude regarding first aid among their children in Buraidah City, Saudi Arabia Kingdom (KSA). *Medical Archives*, 76(3), 164-169. <https://doi.org/10.5455/medarh.2022.76.164-169>
- Elmas, E.G., Durna, Z., & Akın, S. (2020). Çocuğu olan annelerin ev kazalarına yönelik güvenlik önlemleri ve ilk yardım uygulamaları konusundaki bilgi ve tutumlarının değerlendirilmesi. *Journal of Academic Research in Nursing*, 6(2), 267-79. <https://doi.org/10.5222/jaren.2020.38258>
- Ener, D., & Ozbey, M.Y. (2022). Frequency of home accidents of children between 0-6 years and levels of diagnosis of mothers' safety measures. *Medical Records*, 4(3), 266-73. <https://doi.org/10.37990/medr.1070345>
- Feng, Y., Ma, X., Zhang, Q., Jiang, R., Lu, J., Chen, K., ... & Li, X. (2022). Effectiveness of WeChat-group-based parental health education in preventing unintentional injuries among children aged 0–3: Randomized controlled trial in Shanghai. *BMC Public Health*, 22, 2086. <https://doi.org/10.1186/s12889-022-14462-5>
- Gyedu, A., Stewart, B., Otipiri, E., Donkor, P., & Mock, C. (2021). First aid practices for injured children in rural Ghana: A cluster-random population-based survey. *Prehospital and Disaster Medicine*, 36(1), 79 – 85.

- <https://doi.org/10.1017/S1049023X20001430>
- Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü (2017). Çocuk ve Ergen Sağlığı Dairesi Başkanlığı. https://hsgm.saglik.gov.tr/depo/birimler/cocuk_ergen_db/dokumanlar/Egitim_dokumanlari/Cocuk_Guvenliginin_Saglanmasi_Programi_Aile_Hekimi_1_Ders.pdf.
- He, C., Wu, S., Zhao, Y., Li, Z., Zhang, Y., Le, J., ... & Sun, X. (2017). Social media-promoted weight loss among an occupational population: Cohort study using a WeChat mobile phone app-based campaign. *Journal of Medical Internet Research*, 19(10), e357. <https://doi.org/10.2196/jmir.7861>
- Korgali, E.Ü. (2019). Determining the risk factors of home accidents in 0-6 year-old age group and the awareness levels of their mothers about home accidents in Sivas. *Cumhuriyet Medical Journal*, 41(2), 306-17. <https://doi.org/10.7197/223.vi.559511>
- Li, F., Zhang, J.S., Sheng, X.Y., Wang, J.L., Shen, X.M., Xia, W.P., ... & Jiang, F. (2020). Effects of three different first-aid training methods on knowledge retention of caregivers and teachers: A randomized and longitudinal cohort study in China. *Public Health*, 178, 97-104. <https://doi.org/10.1016/j.puhe.2019.08.021>
- Míguez-Navarro, C., Ponce-Salas, B., Guerrero-Márquez, G., Lorente-Romero, J., Caballero-Grolimund, E., Rivas-García, A.,... & Almagro-Colorado, M.A. (2018). The knowledge of and attitudes toward first aid and cardiopulmonary resuscitation among parents. *Journal of Pediatric Nursing*, 42, E91-E96. <https://doi.org/10.1016/j.pedn.2018.03.010>
- Nocera, M., Gjelsvik, A., Wing, R., & Amanullah, S. (2016). The association of parental coping and childhood injury. *Maternal and Child Health Journal*, 20 (11), 2357–66. <https://doi.org/10.1007/s10995-016-2059-0>
- Nour, M., Alharbi, W., Alawneh, S., Al Ansari, A., Al–Luqmani, A.D., Alharbi, A.F. ... & Al–Malki, A.H. (2018). Knowledge, attitude and practices of mothers towards home accident among children, Makkah, KSA. *European Journal of Pharmaceutical Medical Research*, 5 (2), 139-147.
- Özdemir, U., Reşitoğlu, S., Tolunay, O., Çelik, T., Celiloğlu, C., Karakılçık, A., ... & Çelik, Ü. (2016). Çocuk acile başvuran ev kazalarının değerlendirilmesi. *Journal of Pediatric Emergency and Intensive Care Medicine*, 3, 146-50. <https://www.caybdergi.com/pdf/e399ea47-50d3-4ee4-9976-1a9dc17bbe01/articles/cayd.48615/146-150.pdf>
- Santagati, G., Vezzosi, L., & Angelillo, I.F. (2016). Unintentional injuries in children up to six years of age and related parental knowledge, attitudes, and behaviors in Italy. *The Journal of Pediatrics*, 177, 267-272.e2. <https://doi.org/10.1016/j.jpeds.2016.06.083>
- Şekerçi, E., & İnal, S. Hastanede yatan 0-6 yaş grubu çocukların annelerinin ev kazaları konusundaki bilgi ve uygulamalarının incelenmesi. *Sağlık Bilimleri ve Meslekleri Dergisi*, 3 (3), 160-172. <https://archhealthscires.org/public/pdfs/12/160-172.pdf>
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) (2021). *İstatistiklerle Çocuk, 2021*. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=İstatistiklerle-Cocuk-2021-45633>
- Wei, Y.L., Chen, L.L., Li, T.C., Ma, W.F., Penge, N.H., & Huang, L.C. (2013). Self-efficacy of first aid for home accidents among parents with 0- to 4-year-old children at a metropolitan community health center in Taiwan. *Accident Analysis and Prevention*, 52, 182–187. <http://dx.doi.org/10.1016/j.aap.2012.12.002>
- World Health Organization; UNICEF (2008). *World Report on Child Injury Prevention*. <https://www.who.int/publications/i/item/9789241563574> .
- Zedain, N.S., Madian, A.A.Z., & Radwan, R.I.M. (2022). Mothers' Knowledge and practices regarding first aids management of domestic accidents among under-five children in El-Beheira Governorate. *Egyptian Journal of Health Care*, 13(4), 1697-1710. <https://doi.org/10.21608/ejhc.2022.282803>
- Zhang, X., Wen, D., Liang, J., & Lei, J. (2017). How the public uses social media WeChat to obtain health information in China: A survey study. *BMC Medical Informatics and Decision Making*, 17 (Suppl 2), 66. <https://doi.org/10.1186/s12911-017-0470-0>
- Zideman, D.A., Singletary, E.M., Borra, V., Cassan, P., Cimpoesu, C.D., De Buck, E., ... & Poole, K. (2021). European Resuscitation Council guidelines 2021: First aid. *Resuscitation*, 161, 270-90. <https://doi.org/10.1016/j.resuscitation.2021.02.013>